

Yliopisto-opintojensa aiheeksi nuori mies valitsee suomalais-ugrilaiset kielet. Johtuuko valinta tunne-
siteistä itäeurooppalaiseen synnyin-
seutuun vai rationaalisesta urasuun-
nittelusta, sitä eivät aikakirjat kerro.
Valmistuttuaan 50-luvun alussa hän
suuntaa matkansa Suomeen, tekee
tutkimustyötään, istuskelee yliopis-
ton kuppilassa, tapaa siellä suomalai-
sen opiskelijatyön ja menee hänen
kanssaan naimisiin. Näin hänestä ja
minusta tulee langoksia.

Hän pukeutuu korostetun boheemi-
sesti. Pikkutakin sivutaskun vakio-
rekvisiittaan kuuluu rasvaiseen voi-
paperiin kääritty valkosipulimakka-
ra, josta hän leikkaa linkkuveitsellä
viipaleita, tarjoilee niitä auliisti muil-
lekin ja on ihmettelevinänsä miksi
kaikki kieltäytyvät. Kun tasku repey-
tyy, hän peittää palkeen Kansallis-
pankin liitupaperisella vuosikerto-
muksella.

Hän kertoo minulle sotakokemuk-
sistaan. Tultuaan Yhdysvaltain kan-
salaiseksi hän joutuu armeijaan, osal-
listuu Normandian maihinnousuun ja
kahlaa rannalle hyökkäyksen toisessa
aallossa. Vihollisia ei näy. Muutaman
miehen ryhmä lähtee harhailemaan
kohti sisämaata. He kyselevät ohi su-
jahtelevilta moottoripyöräläheteiltä mi-
tä pitäisi tehdä ja minne mennä, mut-
ta eivät nämäkään mitään tiedä, viit-
toilevat vain kohti itää. Toisena päivä-
nä pensaikosta ilmestyy joukko ki-
väärimiehiä. Hände hoch, he huuta-
vat, ja niin amerikkalaistuneesta ro-
manialais-saksalais-juutalaisesta ri-
vimiehestä tulee saksalaisten sota-
vanki. Hänet sijoitetaan baijerilaiselle
maatilalle ja pannaan kuljettamaan
hevoskyydillä omenoita läheiseen kyl-
lään. Perillä kärry on tyhjä. Hän on
jakanut lastin lapsille, koska he vai-
kuttavat niin nälkäisiltä.

Hänen tapansa rikkoa myyttejä
ihastuttaa minua. Kaikki ihmiset ei-
vät ole poroporvareita. Kaikki pankit
ryöväävät. Sota ei ole sankaritarina.
Kaikki sotavangit eivät joudu leireille,
joista he karkaavat urhean brittiup-
seerin johdolla kaivamaansa tunnelia
myöten. Kaikki saksalaiset eivät ole
gestapo-julmureita. Kaikkia juutalai-
sia ei suljeta Auschwitziin.

Appeaan ja toista lankoaan hän ou-
doksuttaa, vaikka nämä lähisukulai-
suudesta johtuen nielevät kritiikkensä
ja puhuvat mieluummin asianomai-
sen kiistattomista tieteellisistä ansi-
oista ja mahtavasta kielitaidosta. Ai-
kanaan hänestä tulee Columbian
yliopiston professori ja kansainväli-
sesti maineikas oman alansa tuntija.

ARNE
NEVANLINNA

ARLINGTON

*Poika syntyy juutalaisista
vanhemmista Romanian
saksankielisellä alueella pian
ensimmäisen maailmansodan
jälkeen. Isällä on taloudelli-
sesti turvattu asema. Toisen
maailmansodan kynnyksellä
äiti saa kyllikseen kasvavasta
juutalaisvihasta, uhkaavasta
Hitleristä, hyödyttömästä
elämäntavasta tai jostain
muusta, muuttaa New
Yorkiin, elättää itsensä ja
poikansa sekä kuolee työnsä
ääreen niin korkeassa iässä,
että suomalainen kanssasisar
olisi jo vuosikausia ollut
eläkkeellä. Isä jää paikoilleen,
putoaa fasistisen diktatuurin
yläkerroksista kommunistisen
diktatuurin alakerrokseen ja
kuolee köyhyydessä.*

Hän kuolee vuonna 1994. Pyydän
hänen New Yorkissa asuvaa suo-
malaista kollegaansa kirjoittamaan
muistokirjoituksen takäläiseen leh-
teen. Tekstilunnos päätty mainin-
taan, että vainaja haudataan omasta
toivomuksesta Arlingtonin sotilas-
hautausmaalle. Kehotan kirjoittajaa
poistamaan loppukaneetin, minkä
hän myös tekee, vaikka tietää tiedon
oikeaksi. Tuntemukseni perusteella
pidän itsestään selvänä, että kyseessä
on erehdys.

Näin kuvittelen ja olen väärässä.
Vuosikymmenten saatossa tapaamme
harvoin. Puoli vuosisataa sitten muo-
toutunut käsitykseni hänen persoo-
nallisuudestaan säilyy kirkkaana ja
koskemattomana. Mutta Arlington
särkee kuvan. Minkälainen oikeas-
taan on tämä mies?

Ensin ajattelen, että hänelle käy sa-
moin kuin miljoonille muille emigran-
teille, joiden historioissa kansanvalta
on tuntematon käsite. Kansainväli-
sesti suuntautunut, antinationalis-
tinen ja sodanvastainen individualisti
kokee kuoleman, joka on niin hidas,
ettei tuska tunnu. Hän omaksuu ame-
rikkalaisen unelman, jonka mukaan

demokratia on patriotismin ja imperi-
alismsin sankarillinen synteesi, ja voi
sitä onnetonta maata tai kansaa tai
yksilöä, joka tätä ei hyväksy. Mies
muuttuu totaalaisesti. Arlington on
luonteva valinta.

Sitten muistan tapauksen myö-
hemmiltä vuosilta. Itse asiassa olen
klovni, hän sanoo minulle kerran,
professori on vain peiteammatti. Mo-
lemmat nauravat. Kerron jutun isäl-
leni ja veljelleni. Molemmat närkästy-
vät. Läntinen kuva juurensa vapaa-
ehtoisesti hylkäävästä siirtolaisesta
väistyy itäisen kuvan tieltä. Edessä
päin auktoriteetteja kuunnellaan ja
kumarretaan. Takana päin tehdään
mitä halutaan. Olosuhteet muuttu-
vat, mutta erimerkkisten imperialis-
tisten sateenvarjojen alla kehittyneet
joustavuus ja sopeutuvuus säilyvät.
Kun ominaisuuksiin lisätään annos
svejkmäistä oveluutta, elämästä voi
tehdä näytelmän, jossa ihmisellä it-
sellään on hallussaan sekä käsikir-
joittajan, ohjaajan että pääosan esi-
täjän roolit. Arlington on tarkoituk-
senmukainen valinta.

Monet hänen ominaisuutensa ja te-
konsa selittyvät tätä taustaa vasten.
Suomessa hänen uravalintansa tekee
vaikutuksen alemmuuskompleksien
ja nationalististen myyttien vaivaa-
miin tutkijoihin. Yhdysvalloissa se te-
hoaa eksoottisuudellaan. Esiintymäl-
lä vanhaeurooppalaisena boheemina
hän kerää sympatioita molemmilla
mantereilla, varsinkin yliopistoväen
ja naisten keskuudessa. Mutta tilan-
teen vaatiessa hän ostaa uuden takin
ja panee kravatin kaulaan. Sotatarin-
at hän keksii omasta päästään ja
kertoilee niitä miellyttäkseen mi-
nua.

Näen hänen hahmonsä, joka leijuu
New Yorkin taivaalla kuin toisen juu-
talaisintellektuellin Woody Allenin
äiti ikään, ja nauraa. Mitkä mahtavat
kontrastit. Toisaalta makkaraa ja
vuosikertomusta repeytyneessä tas-
kussaan kanniskeleva kummajainen,
toisaalta frakkiin sonnustautunut
Helsingin yliopiston kunniatohtori.
Toisaalta omenoita lapsille jakeleva
epäsoitilaallinen vanki, toisaalta soti-
laallisen täsmällinen kunniavartio
tähtilipulla peitetyn arkun ääressä.

Tällaisena haluan hänet muistaa.
Omaperäisenä, ristiriitaisena, yl-
lättävänä. Välittämättä siitä ovatko
minun kuvani hänestä oikeita, vääriä
tai, mikä todennäköisintä, jotain siltä
väliltä.